

УДК 347.65/68(477)

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.8>

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СПАДКУВАННЯ ОБОВ'ЯЗКУ ВІДШКОДУВАТИ ШКОДУ ТА СПЛАТИТИ НЕУСТОЙКУ

Кухарев Олександр Євгенович,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права та процесу
Харківського національного університету внутрішніх справ

Стаття присвячена з'ясуванню особливостей спадкування обов'язку відшкодувати завдану спадкодавцем шкоду та сплатити присуджену з нього за життя неустойку. Наголошено, що підлягають відшкодуванню збитки, завдані як у договірних, так і в недоговірних відносинах. Обґрунтовано висновок, що обов'язок відшкодувати шкоду, завдану спадкодавцем, а також сплатити присуджену з нього неустойку є не наступництвом у цивільно-правовій відповідальності, а елементом складу спадщини – спадковим пасивом. Такий обов'язок виконується у формі сплати певної грошової суми, а не передання речей в натурі, якщо договором між спадкоємцем та кредитором не встановлений інший порядок відшкодування шкоди (сплати неустойки).

Потерпілий у спадкових правовідносинах набуває статусу кредитора спадкодавця (боржника), а тому порядок та строки виконання обов'язку відшкодувати шкоду та сплатити неустойку регулюються статтями 1281, 1282 Цивільного кодексу України.

Встановлено, що у сфері спадкового права суттєво звужено застосування принципу повного відшкодування збитків, зважаючи на таке: 1) обов'язок відшкодувати шкоду, завдану делінквентом і сплатити присуджену з нього неустойку, обмежується вартістю рухомого чи нерухомого спадкового майна; 2) потерпілий повинен дотримуватись порядку та строків пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців боржника, визначених у статтях 1281, 1282 Цивільного кодексу України; 3) потерпілий, який у шестимісячний строк не пред'явив вимоги до спадкоємців делінквента, що прийняли спадщину, позбавляється права вимоги; 4) розмір збитків та неустойки може бути зменшений судом. Право на пред'явлення відповідного позову виникає у спадкоємця після прийняття спадщини.

Суд може зменшити завдані спадкодавцем збитки та присуджену з нього неустойку до розміру, меншого за вартість спадкового майна.

Ключові слова: спадкування, спадщина, спадкодавець, спадкоємець, кредитор, збитки, моральна шкода, неустойка, принцип повного відшкодування збитків.

Kukhariev Olexandr. General theoretical problems and practical aspects of the inheritance of the obligation to compensate damage and to pay a penalty

The article is devoted to the clarification of the peculiarities of inheritance of the obligation to compensate for the damage caused by the testator and to pay the penalty awarded during his life. It is highlighted that both contractual and non-contractual damages are subject to compensation.

It justifies the conclusion that the obligation to compensate for the damage caused by the testator, as well as to pay the penalty awarded from him, is not a succession in civil liability, but an element of the composition of inheritance – an inherited liability. Such an obligation is implemented in the form of payment of a certain amount of money, but not the transfer of things in kind, if the agreement between the heir and the lender does not establish another order of compensation for damage (payment of a penalty).

The victim in the inherited legal relations acquires the status of the creditor of the testator (debtor), so the order and timing of the obligation to compensate the damage and pay the penalty are regulated by Articles 1281, 1282 of the Civil Code of Ukraine.

It is found that in the sphere of inheritance law the application of the principle of full compensation for damage is significantly narrowed, taking into account the following: 1) the obligation to compensate the damage caused by the delinquent and to pay the penalty awarded from it is limited to the value of movable or immovable inherited property; 2) the victim must comply with the order and timing of the creditor of the testator claims against the heirs of the debtor, defined in Articles 1281, 1282 of the Civil Code of Ukraine; 3) the victim, which in the six months period has not submitted claims to the heirs delinquent, who accepted the inheritance, deprives the right of claim; 4) the amount of damages and penalties may be reduced by the court. The right to claim occurs to the heir after acceptance of the inheritance.

The court may reduce the damage caused by the testator and the contractual penalty to the amount less than the value of inherited property.

Key words: inheritance, inheritance, testator, heir, creditor, damage, moral damage, penalty, the principle of full compensation for damages.

Склад спадщини охоплює не лише права, а й обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини та не припинилися внаслідок його смерті. Це повною мірою узгоджується з концепцією універсального спадкового правонаступництва, що складає методологічну засаду всього спадкового права. Так, відповідно до ст. 1231 Цивільного кодексу України (далі за текстом – ЦК) до спадкоємця переходить обов'язок відшкодувати майнову шкоду (збитки), яка була завдана спадкодавцем. До спадкоємця переходить обов'язок відшкодувати моральну шкоду, завдану спадкодавцем та сплатити неустойку (штраф, пеню), що були присуджені судом кредиторів із спадкодавця за його життя.

Під час розробки проекту ЦК спірним виявилось питання про можливість покладення на спадкоємців обов'язку спадкодавця зі сплати неустойки, відшкодування збитків, завданих ним у договірних чи недоговірних відносинах. Одні розробники проекту мали сумніви, інші – категорично заперечували таку можливість. Обґрунтовувалося це персональним характером цивільної відповідальності, неприпустимістю покладення її на іншу особу, крім випадків, прямо передбачених у законі [1, с. 283]. Утім у сфері спадкового права має місце не притягнення спадкоємця до цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану спадкодавцем, що було б явно несправедливим та нерозумним, а перехід у порядку спадкового наступництва майнового обов'язку відшкодувати шкоду, завдану спадкодавцем, і сплатити неустойку, присуджену з нього. Законодавець сформулював обов'язкові загальні вимоги, дотримання яких є необхідним для

застосування цивільно-правової відповідальності. Ці встановлені законом вимоги є підставами цивільно-правової відповідальності, до яких належать: протиправність порушення суб'єктивних цивільних прав; наявність збитків (шкоди); причинний зв'язок між порушенням суб'єктивних цивільних прав та збитків (шкодою); вина порушника [2, с. 42]. Тому доцільно вести мову про перехід до спадкоємця майнового обов'язку, що виник у спадкодавця, але не був виконаний ним за життя, а не наступництво у цивільно-правовій відповідальності. Отже, обов'язок відшкодувати шкоду, завдану делінквентом, а також сплатити присуджену з нього за життя неустойку, є елементом складу спадщини (спадковий пасив).

У правовій доктрині питання, пов'язані зі спадкуванням окресленого в даній статті обов'язку, залишаються недостатньо дослідженими та розглядаються здебільшого на рівні науково-практичних коментарів до цивільного законодавства. Учені переважно характеризують обов'язки у складі спадщини [3, с. 367–382], [4, с. 75–77], аналізують загальні засади виконання спадкоємцями обов'язку задовольнити вимоги кредиторів [5, с. 225–230; 6, с. 31–35], узагальнюють практику звернення стягнення на спадкове майно за боргами спадкодавця [7, с. 20–26].

Окремо слід відзначити спеціальну статтю Є.О. Рябокonia, присвячену наступництву у правах та обов'язках щодо відшкодування моральної шкоди, в якій автор дає відповідь на питання з приводу можливості та доцільності існування правових підстав для перенесення на правонаступника вимог і зобов'язань, які вплива-

ють із порушення особистих немайнових прав, а також завдання моральної шкоди [8, с. 134–139]. Проте предмет дослідження згаданої праці обмежується обов'язком відшкодувати моральну шкоду, завдану спадкодавцем, та не охоплює цілої низки проблемних аспектів спадкування збитків та неустойки.

Невизначеність у питаннях наступництва в зобов'язаннях щодо відшкодування збитків, моральної шкоди та сплати неустойки вимагає ретельного наукового аналізу відповідних правовідносин. Тож **метою** даної статті є виявлення особливостей спадкування обов'язку щодо відшкодування завданої спадкодавцем шкоди та сплати присудженої з нього неустойки.

Як наголошують розробники проекту ЦК, оскільки ст. 1231 ЦК не містить спеціальних застережень стосовно виду шкоди (збитків), які підлягають відшкодуванню спадкоємцями, то можна зробити висновок: йдеться про спадкування обов'язку відшкодування будь-якої шкоди (збитків) – і тієї, що виникла внаслідок неналежного виконання спадкодавцем договірних зобов'язань, і тієї, яка була завдана ним іншим особам внаслідок пошкодження їхнього майна, каліцтва або смерті [9, с. 826, 827]. Аналогічна позиція відстоюється і Верховним Судом [10]. Хоча до спадкоємця переходить право на відшкодування збитків, завданих спадкодавцеві у *договірних зобов'язаннях* (ч. 1 ст. 1230 ЦК). Такий підхід свідчить про нерівність у правовому статусі спадкоємців учасників договірних та недоговірних відносин і справедливо піддається критиці в юридичній літературі [8, с. 134–139].

За загальним правилом до спадкоємців переходить обов'язок відшкодувати шкоду або сплатити неустойку виключно у формі сплати певної грошової суми, а не передання постраждалій особі речей в натурі. Це зумовлено встановленим обов'язком спадкоємців відшкодувати збитки у межах вартості успадкованого майна, а інші способи відшкодування майнової шкоди спадкоємцями чинним законодавством не передбачені. Саме з урахуванням таких обставин Верховний Суд у своїй постанові від 24 жовтня 2018 р. дійшов висновку щодо відсутності підстав для відшкодування майнової шкоди в натурі шляхом

зобов'язання спадкоємців передати кредитору спадкодавця металевий гараж з характеристиками, зазначеними у висновку будівельно-технічної експертизи [11]. Утім, договором між кредитором та спадкоємцем можуть визначатися інші способи виконання обов'язку, в тому числі передання речі в натурі.

Буквальне тлумачення чч. 2, 3 ст. 1231 ЦК дозволяє стверджувати, що умовою відшкодування моральної шкоди та неустойки є присудження відповідних сум за життя спадкодавця. Це положення слід розуміти таким чином, що до відкриття спадщини відповідне судове рішення має бути не лише ухваленим, а й набрати законної сили. Як наголошує З.В. Ромовська, норма ч. 2 ст. 1231 ЦК не є відступом від загального положення про те, що право на відшкодування моральної шкоди є особистим правом особи. Адже йдеться про той етап, коли це право нею уже здійснене, оскільки присуджена певна грошова сума [12, с. 931]. Стосовно збитків, завданих спадкодавцем, закон такої умови не містить, через що після відкриття спадщини підлягає встановленню сам факт завдання матеріальної шкоди та її розмір.

Хоча в юридичній літературі висловлюється протилежна позиція про можливість включення до складу спадщини обов'язку щодо відшкодування моральної шкоди за відсутності рішення суду про присудження такого відшкодування кредиторіві спадкодавця [13, с. 796]. Такий висновок обґрунтовується тим, що обов'язок відшкодувати моральну шкоду не носить особистого характеру [14, с. 150]. Однак наведена точка зору, незважаючи на її привабливість, не узгоджується з імперативним приписом закону, а тому її не можна брати до уваги у процесі правозастосування.

Важливо відзначити, що у сфері спадкового права суттєво звужено застосування принципу повного відшкодування збитків (ч. 3 ст. 22 ЦК, ч. 1 ст. 1166 ЦК). Це зумовлено такими обставинами.

По-перше, спадкоємець має відшкодувати завдану спадкодавцем шкоду не в повному обсязі, а лише в межах вартості успадкованої частки у спадщині. Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 1282 ЦК спадкоємці зобов'язані задовольнити вимоги креди-

тора повністю, але в межах вартості майна, одержаного у спадщину. Кожен із спадкоємців зобов'язаний задовольнити вимоги кредитора особисто, у розмірі, який відповідає його частці у спадщині. Додатково у ч. 4 ст. 1231 ЦК міститься спеціальне положення про те, що майнова та моральна шкода, яка була завдана спадкодавцем, відшкодовується спадкоємцями у межах вартості рухомого чи нерухомого майна, яке було одержане ними у спадщину. Як стверджують С.Я. Фурса та Є.І. Фурса, коли розмір обов'язків спадкодавця перевищує розмір його прав, спадкування не настає, а здійснюється відшкодування шкоди, завданої спадкодавцем [15, с. 275].

По-друге, особа, якій спадкодавцем завдано шкоди, набуває у спадкових правовідносинах статусу кредитора спадкодавця. У зв'язку із цим порядок задоволення вимог такої особи регулюється за правилами ст. 1281, 1282 ЦК:

- спадкоємці зобов'язані повідомити кредитора спадкодавця про відкриття спадщини, якщо їм відомо про його борги;

- кредитор спадкодавця має пред'явити свої вимоги до спадкоємця, який прийняв спадщину, не пізніше шести місяців з дня одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину незалежно від настання строку вимоги. Якщо кредитор спадкодавця не знав і не міг знати про прийняття спадщини або про одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину, шестимісячний строк обчислюється з дня, коли кредитор дізнався про прийняття спадщини або про одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину;

- потерпілий, який не пред'явив у шестимісячний строк вимоги до спадкоємців делінквента, що прийняли спадщину, позбавляється права вимоги;

- вимоги кредитора спадкоємці зобов'язані задовольнити шляхом одноразового платежу, якщо домовленістю між спадкоємцями та кредитором не встановлено інше. У разі відмови від одноразового платежу суд за позовом кредитора звертає стягнення на майно, яке було передане спадкоємцям у натурі.

Отже особа, якій завдано збитків, має пред'явити свої вимоги до спадкоємця

боржника у порядку та в строки, визначені спадковим законодавством. Недотримання цього механізму призводить до втрати кредитором права вимоги.

Найбільший теоретичний та практичний інтерес викликає ч. 5 ст. 1231 ЦК, згідно з якою за позовом спадкоємця суд може зменшити розмір неустойки (штрафу, пені), розмір відшкодування майнової шкоди (збитків) та моральної шкоди, якщо вони є непропорційно великими порівняно з вартістю рухомого чи нерухомого майна, яке було одержане ним у спадщину.

Слід врахувати застосування законодавцем оціночної категорії «непропорційно великі», що характеризує відповідне положення ЦК як диспозитивне. В юридичній літературі оціночні поняття визначаються як поняття, зміст яких не конкретизований у законодавстві внаслідок їхньої специфіки, однак їхня конкретизація відбувається в процесі правозастосування з урахуванням конкретних життєвих обставин, на врегулювання яких спрямовані норми, що містять оціночні поняття [16, с. 91]. Саме на суд покладається обов'язок установити співвідношення завданих збитків та присудженої неустойки з вартістю успадкованого майна на підставі пред'явленого спадкоємцем позову.

Причому законом не конкретизовано, до якого розміру може бути зменшений обсяг завданої шкоди та присудженої неустойки, що є надзвичайно актуальним з урахуванням загального правила про задоволення спадкоємцем вимог кредитора спадкодавця в межах спадкового активу. Тому виникає питання, чи може суд присудити кредиторі збитки та неустойку в розмірі, меншому за вартість отриманого спадкоємцем спадкового майна. Вважаю слід надати позитивну відповідь на поставлене питання, зважаючи на конструкцію спеціальної норми. Так, у ч. 4 ст. 1231 ЦК міститься застереження про обмеження майнового обов'язку спадкоємця відшкодувати завдану спадкодавцем шкоду та сплатити присуджену з нього неустойку вартістю успадкованого рухомого чи нерухомого майна. Наступна ж частина вказаної статті закріплює правову можливість зменшити ці суми за рішенням суду на підставі співвідношення спадкового активу та спадкового пасиву.

Загальне правило про обмеження боргів у складі спадщини вартістю спадкового майна застосовується в силу закону та не потребує звернення до суду. У зв'язку з цим суд згідно з ч. 5 ст. 1231 ЦК може зменшити завдані спадкодавцем збитки та присуджену з нього неустойку до розміру, меншого за вартість майна, одержаного у спадщину. Якщо ж допустити зворотне, то взагалі втрачається доцільність запровадження механізму зменшення розміру збитків та неустойки.

Примітно, що окремими дослідниками висловлюється радикальна позиція виключити ч. 5 ст. 1231 з ЦК. Це обґрунтовується тим, що рішення, яке набрало законної сили, не можна змінити. Звернутися до суду з позовом про зменшення розміру збитків, моральної шкоди або неустойки спадкоємець не має процесуального права у справі, яка завершилася ухваленням рішення. Як особа, права якої порушено, спадкоємець може відповідно до встановленої цивільним процесуальним законодавством процедури оскаржувати рішення в апеляційному або касаційному порядку [17, с. 552].

За твердженням О.В. Коротюк, зменшення розміру неустойки, майнової або моральної шкоди є можливим тільки після одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину [18, с. 79]. Видається правильним, що правова можливість зменшити розмір досліджуваних сум виникає одночасно із правом потерпілого вимагати від спадкоємця відшкодування завданої спадкодавцем шкоди та сплати присудженої з нього неустойки. Зворотне потягнуло б проблему повернення спадкоємцю коштів, уже сплачених кредитором, а також порушення балансу інтересів цих суб'єктів.

Своєю чергою, кредитор набуває права вимоги до спадкоємця боржника з настанням таких юридичних фактів:

1) відкриття спадщини, тобто смерть особи або оголошення її померлою (ч. 1 ст. 1220 ЦК);

2) прийняття спадкоємцем спадщини у спосіб та строки, визначені цивільним законодавством (ст. 1268, 1269, 1270 ЦК).

Важливо наголосити, що за приписом ч. 2 ст. 1282 ЦК відсутність у спадкоємця свідоцтва про право на спадщину

не позбавляє його обов'язку задовольнити вимоги кредитора шляхом одноразового платежу. Аналогічне роз'яснення міститься у п. 27 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про спадкування» від 30.05.2008 р. № 7, згідно з яким якщо спадкоємець прийняв спадщину стосовно нерухомого майна, але зволікає з виконанням обов'язку звернутися за свідоцтвом про право на спадщину на нерухоме майно, зокрема з метою ухилення від погашення боргів спадкодавця, кредитор має право звернутися до нього з вимогою про погашення заборгованості спадкодавця, розмір якої може бути визначений відповідно до ст. 625 ЦК. Такий підхід чітко простежується і в практиці Верховного Суду [19; 20].

Отже, право спадкоємця звернутися до суду з позовом про зменшення розміру неустойки, розміру відшкодування шкоди виникає після прийняття спадщини.

Обов'язок відшкодувати шкоду, завдану спадкодавцем, а також сплатити присуджену з нього за життя неустойку є не наступництвом у цивільно-правовій відповідальності, а елементом складу спадщини – спадковим пасивом. Такий обов'язок виконується у формі сплати певної грошової суми, а не передання речей в натурі, якщо договором між спадкоємцем і кредитором не встановлений інший порядок відшкодування шкоди (сплати неустойки). Причому підлягають відшкодуванню збитки, завдані як у договірних, так і в недоговірних відносинах.

Потерпілий у спадкових правовідносинах набуває статусу кредитора спадкодавця (боржника), а тому порядок та строки виконання обов'язку відшкодувати шкоду та сплатити неустойку регулюються за правилами ст. 1281, 1282 ЦК.

У сфері спадкового права суттєво звужено застосування принципу повного відшкодування збитків, зважаючи на таке: 1) обов'язок відшкодувати шкоду, завдану делінквентом та сплатити присуджену з нього неустойку обмежується вартістю рухомого чи нерухомого спадкового майна; 2) потерпілий повинен дотримуватись порядку та строків пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців боржника, визначених у стат-

тях 1281, 1282 Цивільного кодексу України; 3) потерпілий, який у шестимісячний строк не пред'явив вимоги до спадкоємців делінквента, що прийняли спадщину, позбавляється права вимоги; 4) розмір збитків та неустойки може бути зменше-

ний судом після прийняття спадкоємцем спадщини.

Суд може зменшити завдані спадкодавцем збитки та присуджену з нього неустойку до розміру, меншого за вартість спадкового майна.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кодифікація приватного (цивільного) права України / за ред. проф. А.С. Довгерта. Київ : Український центр правничих студій, 2000. 336 с.
2. Кузнецова Н.С. Гражданско-правовая ответственность: понятие, условия и механизм применения. *Альманах цивилистики* : сборник статей. Вып. 3 / под ред. Р.А. Майданика. Киев : Алерта ; КНТ ; Центр учебной литературы, 2010. С. 30–48.
3. Харьковская цивилистическая школа: грани наследственного права : монография / И.В. Спасибо-Фатеева, О.П. Печеный, В.И. Крат и др. ; под ред. И.В. Спасибо-Фатеевой. Харьков : Право, 2016. 608 с.
4. Заїка Ю.О. Спадкове право в Україні: становлення і розвиток : монографія. 2-ге вид. Київ : КНТ, 2007. 288 с.
5. Фомічова Н.В. Проблема відповідальності спадкоємця за борговими зобов'язаннями спадкодавця в Україні. *Митна справа*. 2014. № 5. Частина 2. Книга 2. С. 225–230.
6. Черногор Н.В. Відповідальність спадкоємців за борги спадкодавця: проблема потребує законодавчого вирішення. *Часопис цивілістики*. 2013. Вип. 15. С. 31–35.
7. Печений О.П. Деякі питання судової практики звернення стягнення на спадкове майно за боргами спадкодавця. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. 2018. № 10. С. 20–26.
8. Рябоконт Є.О. Наступництво у правах та обов'язках щодо відшкодування моральної (немайнової) шкоди. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Випуск 4. Том 1. С. 134–139.
9. Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар / за ред. розробників Цивільного кодексу України. Київ : Істина, 2004. 928 с.
10. Постанова Верховного Суду від 8 травня 2019 р., судова справа № 205/9764/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96071042> (дата звернення: 05.02.2022).
11. Постанова Верховного Суду від 24 жовтня 2018 р., судова справа № 127/2100/13-ц, провадження № 61-13927св18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77586625> (дата звернення: 05.02.2022).
12. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України. Вид. 2, змінене і доп. / за ред. В.М. Коссака. Київ : Істина, 2008. 992 с.
13. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: в 4 т. / А.Г. Ярема, В.Я. Карабань, В.В. Кривенко, В.Г. Ротань. Т. 3. Київ : А.С.К.; Севастополь : Ін-т юрид. досліджень, 2005. 928 с.
14. Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 12: Спадкове право / за ред. проф. І.В. Спасибо-Фатеевої. Харків : ФО-П Колісник А.А., 2009. 544 с.
15. Спадкове право: Нотаріат. *Адвокатура. Суд* : наук.-практ. посіб. / С.Я. Фурса, ЄІ. Фурса, О. М. Клименко та ін. ; за заг. ред. С.Я. Фурси. Київ : Видавець Фурса С.Я. : КНТ, 2007. 1216 с.
16. Музыка Т.О. Оціночні поняття в цивільному праві: ознаки та практика застосування. *Журнал східноєвропейського права*. 2020. № 82. С. 85–93.
17. Оновлення Цивільного кодексу України: формування підходів : колективна монографія / О.І. Виговський, Н.Ю. Голубева, С.Д. Гринько та ін. ; за ред. проф. Довгерта А.С. і проф. Харитоновна Є.О. Одеса : Гельветика, 2020. 674 с.
18. Коротюк О.В. Спадкове право : Коментар до книги VI Цивільного кодексу України ; за заг. ред. О.В. Дзери. Київ : ОВК, 2015. 272 с.

19. Постанова Верховного Суду від 28 лютого 2018 р., судова справа № 441/1647/15-ц, провадження № 61-5610св18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72525117> (дата звернення: 05.02.2022).

20. Постанова Верховного Суду від 16 травня 2018 р., судова справа № 175/4367/15-ц, провадження № 61-6747св18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74120743> (дата звернення: 05.02.2022).